Том 3

Теоретичні та практичні основи соціальної роботи

Монографія

Запоріжжя 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Теоретичні та практичні основи соціальної роботи

ТОМ 3

Монографія

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2022

УДК 364-78
Т33

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(протокол № 2 від 26.09.2022 р.)

Рецензенти:

Гордієнко Н.М. – доктор соціологічних наук, професор, проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради;

Ігрушко А.Ю. – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи, Класичного приватного університету.

Автори:

Доктор філософських наук, професор, В.М. Попович; доктор філософських наук, професор В.О. Таран; кандидат історичних наук О.М. Балухтіна; кандидат соціологічних наук, доцент Г.Ю. Баршацька; кандидат психологічних наук, доцент Т.О. Бородулькіна; кандидат політичних наук, доцент В. Дударьов; кандидат соціологічних наук, доцент В.В. Кузьмін, кандидат філософських наук, доцент Я.М. Попович; кандидат соціологічних наук, доцент Т. Серга; кандидат соціологічних наук, доцент А.Г. Стадник, кандидат соціологічних наук, доцент О.О. Турба; кандидат соціологічних наук, доцент С.С. Щербина, ст. викладач Я.Є. Віхляєва; викладач М.О. Кузьміна; викладач Т.О. Новак викладач Л.Ю. Смолякова.

Т33 Теоретичні та практичні основи соціальної роботи : монографія / В. М. Попович, В. О. Таран, О. М. Балухтіна [та ін.]. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. – 261 с.

ISBN 978-617-529-381-2

Науковий доробок розкриває актуальні питання сучасного суспільства в сфері соціальної роботи. Науковцями представлені дослідження в напрямі філософських основ соціальної роботи; проаналізованоінноваційні технології в соціальній роботі та запропоновано соціальну профілактику як напрям соціально-педагогічної діяльності. Монографія може бути корисною для здобувачів, викладачів ЗВО та працівників сфери соціального обслуговування.

Scientific achievements reveal current issues of modern society in the field of social work. Scholars present research in the direction of the philosophical foundations of social work; Innovative technologies in social work are analyzed and social prevention as a direction of social and pedagogical activity is offered. The monograph can be useful for applicants, university professors and social workers.

УДК 364-78

ISBN978-617-529-381-2

© Національний університет «Запорізька політехніка», 2022
© Колектив авторів, 2022

КУЗЬМІНА М.О., КУЗЬМІН В.В., СТАДНИК А.Г.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА В СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ»

Анотація

Актуальність проблеми. В сучасному українському суспільстві соціальна робота як професійна діяльність спрямована на допомогу клієнтам різних соціальних груп, які опинилися в складних життєвих обставинах та в групі соціального ризику. Як правило, до соціальних ризиків відносять ті обставини, які негативно впливають на якість життя особи, наприклад: смерть годувальника, інвалідність, тимчасова непрацездатність, також низький рівень матеріальної забезпеченості та втрата місця роботи. Громадяни, які втратили роботу та бажають працевлаштуватися, перебувають на обліку у Державному центрі зайнятості, що є різновидом соціальних послуг. Навчальна дисципліна «Соціальна робота в сфері зайнятості» займається підготовкою майбутніх соціальних працівників, які поповнюють свої знання щодо актуальних проблем у сфері зайнятості населення та системи працевлаштування. Адже в Україні за останнє десятиріччя проблема працевлаштування та низької матеріальної забезпеченості набуває більшого значення, саме тому виникає необхідність вдосконалення системи працевлаштування і надання соціальних гарантій, також допомогти студентам ознайомитися з проблемами у сфері зайнятості, що є головним завданням дисципліни.

Метою статті є дослідження особливостей методики викладання навчальної дисципліни «Соціальна робота у сфері зайнятості населення», яка є необхідною для студентів за спеціальністю «Соціальна робота», які також будуть працювати у службах зайнятості з населенням, які бажають або не в змозі самостійно працевлаштуватися.

Завдання навчальної дисципліни– поглибити знання

майбутніх соціальних працівників стосовно актуальних проблем у сфері зайнятості, а саме: сформувати поняття «ринок праці», «безробіття», «зайнятість», також ознайомити із завданнями і напрямами роботи центру зайнятості. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні зрозуміти порядок працевлаштування та організації тимчасової зайнятості населення і оволодіти технологіями діяльності центрів зайнятості.

Зміст програми навчальної дисципліни спрямований на вивчення технологій та методів роботи у службах зайнятості і вміння надати професійну кваліфіковану допомогу особі, яка опинилася в групі ризику та втратила місце роботи.

Ключові слова: СОЦІАЛЬНА РОБОТА В СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ; МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ; МЕТОДИКА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ; ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ; ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ СТОСОВНО СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ І ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ.

Abstract

Relevance of the problem. In modern Ukrainian society, social work as a professional activity is aimed at helping clients of different social groups who find themselves in difficult life circumstances and at social risk. As a rule, social risks include those circumstances that negatively affect the quality of an individual life, for example: the death of a breadwinner, disability, temporary disability, as well as a low level of material security and loss of a job. Citizens who have lost their jobs and wish to find a job are registered with the State Employment Center, which is a type of social service. The discipline "Social work in the field of employment" is engaged in the preparation of future social workers who replenish their knowledge on topical issues in the field of employment and the employment system. Indeed, in Ukraine over the past decade, the problem of employment and low material security has become more important, which is why there is a need to improve the employment system and provide social guarantees, as well as help students get acquainted with employment

problems, which is the main task of the discipline.

The purpose of the article is to study the methodology`s features of teaching the academic discipline "Social Work in the Field of Employment of the Population", which is necessary for students majoring in "Social Work", who will also work in employment services with the population who are willing or not able to find a job on their own.

The task of the article is to deepen the knowledge of future social workers on topical issues in the field of employment, namely: to form the concept of "labor market", "unemployment", "employment", as well as to familiarize with the tasks and areas of the employment center`s work. When studying an academic discipline, students must understand the procedure for employment and organization of temporary employment and master the technologies of employment centers.

The content of the article is aimed at studying the technologies and methods of work in employment services and the ability to provide professional qualified assistance to a person who is at risk and has lost his job.

Keywords: SOCIAL WORK IN THE FIELD OF THE POPULATION EMPLOYMENT; METHODOLOGY OF TEACHING DISCIPLINE; METHODOLOGY FOR MASTERING THE ACADEMIC DISCIPLINE; ACADEMIC DISCIPLINE PROGRAM; FORMATION OF KNOWLEDGE IN THE FIELD OF EMPLOYMENT.

Вступ.

Сучасні соціально-демографічні, суспільно-політичні та економічні процеси, що відбуваються в Україні і світі, призводять, з одного боку, до підвищення загальної кількості споживання соціальних послуг, з іншого – до виникнення потреби в якісно нових послугах у сфері зайнятості. У цих умовах традиційні форми обслуговування стають недостатніми, і спостерігається ситуація, коли вироблені соціально-правові підходи до організації діяльності соціальних служб у сфері

зайнятості перестали повною мірою відповідати потребам населення. Тому створенню умов для покращення надання послуг служать інноваційні технології. Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) формує нові форми і види зайнятості, підвищує гнучкість і робить більш глобальним ринок праці, розширює можливості створення якісно нових робочих місць і їх модернізації. ІКТ змінюють світ професій, висувають нові вимоги до компетентності роботодавця і працівника.

Разом з тим, в Україні від змін, що відбуваються в системі наданні соціальних послуг, відстає як адаптація ринку праці, що забезпечує поєднання робочої сили із засобами виробництва, так і система регулювання трудових відносин. Як наслідок зростають ризики дефіциту кадрів, структурного безробіття, розширення масштабів нестійкої зайнятості. В даному контексті у зв'язку із розвитком ІКТ актуальним стає дослідження сучасних технологій покращення надання соціальних послуг сфери зайнятості та розробка комплексу напрямків вдосконалення ринку праці з метою підвищення зайнятості населення [3].

Як раніше було зазначено, дисципліна «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» займається питаннями працевлаштування та безпосередньо зайнятості населення, тобто вивчає актуальні проблеми та способи їх вирішення. Головною проблемою є питання працевлаштування або реєстрації безробітних, на чому базується діяльність соціального працівника. Щоб вирішувати ці проблеми, соціальний працівник повинен знати технології, методи та порядок роботи у сфері зайнятості на різних рівнях, також чимало важливо знати законодавчу базу та аналізувати ситуацію на ринку праці. Студенти повинні не лише добре знати теорію та основні поняття і категорії, але й вміти застосовувати набутті знанні під час практичної діяльності при розробці власних соціальних технологій у сфері зайнятості населення. Щоб успішно поєднати теорію та практику, викладачі повинні звернути увагу на методику викладання дисципліни та якісно розробити навчальну

програму. Адже саме від цього залежить успіх засвоєння навчального матеріалу та використання набутих знань майбутніми соціальними працівниками у практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Як вище зазначалося, навчальна дисципліна «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» спрямована на вивчення проблем ринку праці, зайнятості та працевлаштування. У процесі вивчення студенти спеціальності «231-Соціальна робота» повинні знати основні категорії і поняття, а саме: «безробіття», «зайнятість», «ринок праці» та інші теоретичні аспекти. Також майбутні соціальні працівники повинні дослідити завдання, мету і напрями Державної служби зайнятості, що знадобиться під час планування професійної діяльності. Для того, щоб допомогти клієнту з питань працевлаштування, необхідно також знати порядок реєстрації безробітних, організацію професійного відбору та працевлаштування згідно законодавству. Під час ведення обліку осіб, що тимчасово не працюють, особам надається фінансова допомога, тому соціальний працівник повинен ознайомитися з порядком її призначення та отримання. Також Державна служба зайнятості займається підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації осіб, тому соціальний працівник повинен володіти технологіями соціальної роботи та вміло застосовувати їх під час практичної діяльності [3; 5, с. 3].

Дисципліна має такі основні завдання:

1. Проаналізувати і вивчити основні поняття та теоретичні аспект щодо проблем працевлаштування і зайнятості населення;

2. виявити предмет і напрями діяльності соціального працівника у сфері зайнятості населення;

3. ознайомитися з діяльністю та історією виникнення центрів зайнятості населення в Україні та визначити напрями роботи з клієнтами [2, с.5]

Тематичний план дисципліни виглядає таким чином [5; 11,с. 6]:

Таблиця 1

План вивчення навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Форми організації навчання	Кількість годин для денної форми навчання	Кількість годин для заочної форми навчання
Модуль 1. Теоретичні аспекти соціальної роботи у сфері зайнятості населення **Змістовий модуль 1. Ринок праці та діяльність базових центрів зайнятості.** ***Діяльність кар'єрного радник*** **у сфері зайнятості населення.**				
1	Тема 1. Ринок праці у соціально-економічний системі. поняття і категорії зайнятості і безробіття	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 10*	*0,5 / 0,5 / 14*
2	Тема 2. Державний механізм регулювання зайнятості населення. Державна служба зайнятості у формуванні кар'єрних стратегій членів різних соціальних груп	*л / практ / срс*	*4 / 4 / 10*	*1 / 1 / 14*

3	Тема 3. Організація соціальної роботи з орієнтації та професійного відбору незайнятого населення	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 10*	*0,1 / 0,1 / 14*
Змістовий модуль 2. Соціальні чинники успішного працевлаштування та формуванні кар'єрних стратегій членів різних соціальних груп				
4	Тема 4. Соціальна робота з питань професійного навчання незайнятого населення	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 10*	*0,5 / 0,5 / 14*
5	Тема 5. Соціальна робота з реєстрації безробітних та їх працевлаштування	*л / практ / срс*	*1 / 1 / 10*	*0,4 / 0,4 / 14*
6	Тема 6. Соціальна робота з організації тимчасової зайнятості безробітних та соціальний захист населення у сфері зайнятості в Україні	*л / практ / срс*	*0,5 / 0,5 / 12*	*0,4 / 0,4 / 12*
Модуль 2. Практичні аспекти соціальної роботи у сфері зайнятості населення ***Змістовий модуль 3. Загальні аспекти соціально-технологічної роботи у сфері зайнятості населення***				

1	Тема 7. Основи технологій соціальної роботи у сфері зайнятості населення. Державні та територіальні програми зайнятості	*л / практ / срс*	*4 / 4 / 10*	*1 / 1 / 14*
2	Тема 8. Соціально-технологічні підходи у сприянні працевлаштуванню осіб із різних специфічних соціальних груп	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 10*	*1 / 1 / 14*
Модульний контроль				
Змістовий модуль 4. Використання практичних технологій соціальної роботи у сфері зайнятості населення. Кар'єрний радник у формуванні кар'єрних стратегій членів специфічних соціальних груп				
3	Тема 9. Практичні аспекти у сприянні працевлаштуванню особам із обмеженими можливостями	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 10*	*0,5 / 0,5 / 14*
4	Тема 10. Сприяння працевлаштуванню осіб із числа випускників вищих навчальних закладів із сирітським минулим	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 10*	*0,5 / 0,5 / 14*

5	Тема 11. Соціальна робота з особами, які звільняються з місць позбавлення волі	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 10*	*0,5 / 0,5 / 14*
6	Тема 12. Соціальна робота із особами, які постраждали в зонах посткатастроф	*л / практ / срс*	*2 / 2 / 12*	*0,5 / 0,5 / 12*

Слід зазначити, що лекції, які читаються згідно навчальної програми, спрямовані:

1. На поєднання отриманих знань і професійного навчання, яке базується на наукових досягненнях в області проблем та понять дисципліни «Соціальна робота у сфері зайнятості населення».

2. На вміння використовувати вивчений матеріал під час практичної діяльності та наданні соціальної допомоги окремим групам населенням у ДСЗН.

3. На передачу знань, вмінь, навичок а також розвиток творчого мислення і вміння вирішувати проблеми.

4. На поєднання основних завдань: професійно-кваліфікаційна підготовка і розвиток студента як ділової та освіченої людини

5. На виховання у студентів таких якостей, як мобільність, комунікабельність, стресостійкість та цілеспрямованість [11, с. 5].

Отже, головне завдання читання викладачем лекцій – це вміле засвоєння студентом теоретичного матеріалу, зокрема основних понять, критерій та особливостей щодо сфери зайнятості населення, які майбутній фахівець зможе застосовувати під час практичної діяльності. Запорука успіху будь-якої фахової діяльності – це вміння поєднувати теорію та практику, тобто застосовувати знання з метою виконання професійних завдань.

Загалом навчальний процес згідно тематичного плану здійснюється у таких формах:

1. Лекції, під час яких студенти мають законспектувати та засвоїти теоретичний аспект і основні поняття, що стосуються даної дисципліни. Для кращого розуміння теми, викладач проводить бесіду та дискусію, під час якої обговорюється матеріал зі студентами в більш зрозумілій та доступній формі. Також на лекції викладач додатково пояснює сенс того чи іншого поняття, при цьому використовуючи аналітичний метод або зображення чи схему явища.

2. Семінарські завдання, які спрямовані на обговорення проблемних питань певної теми з метою її остаточного засвоєння і розуміння. Студенти готують доповіді, проекти або реферати, які обговорюють та доповнюють під час семінарського заняття.

3. Самостійна робота студентів, під час якої отримують індивідуальне завдання і готують реферати, проводять дослідження з метою розуміння явища та розробки певних технологій і методів. Також студентам спеціальності «231-Соціальна робота» надається можливість додатково взяти участь у науково-практичних конференціях, тим самим поглибитися у вивчення та дослідження теми стосовно зайнятості та працевлаштування населення України [11, с.7].

Вивчення дисципліни передбачає контроль та перевірку засвоєння навичок та знань, який проводиться у формі самостійних робіт, лексично-граматичного диктанту та тестових і творчих завдань. Вони цілеспрямовані на те, щоб оцінити рівень знань стосовно засвоєних тем, а також понять і основної термінології. Результати контрольних та самостійних робіт дадуть змогу викладачеві переглянути методику викладання та обрати іншу, більш доступну та зрозумілішу. За виконання усіх завдань, зокрема самостійних та семінарських, протягом семестру, а також під час підсумкового контролю знань у формі заліку кожний студент денної форми навчання набирає відповідну кількість балів. Оцінювання діяльності студентів проводиться таким чином:

1. Оцінювання на семінарських заняттях, а саме перевірка роботи на помилки, точність відповіді та вміння формувати точно та послідовно висновки.

2. Оцінювання на модульних контрольних роботах, під час яких студент повинен дати відповіді на питання або тести стосовно вивчених тем, термінології та проблематики сучасного стану зайнятості населення.

3. Оцінювання рефератів, під час якого враховується: зміст і структура роботи (висновки, розкриття теми); наявність власних результатів дослідження проблеми (статистичні дані, аналіз використаної літератури); захист роботи (усна відповідь). Також звертається увага на актуальність та відповідність теми стосовно даної дисципліни, що також враховується під час оцінки рівня знань студента.

4. Підсумковий залік/іспит, під час проведення якого студенти по три запитання зі списку питань до заліку. На виконання письмової роботи дається 2 академічні години, за цей час студент повинен дати чітку та розгорнуту відповідь на запитання, згодом поставити підпис та дату складання заліку.

5. Оцінювання наукової діяльності студента, а саме виконання наукової роботи або участь у науково-практичних конференціях. Під час виконання науково-дослідницької роботи майбутні соціальні працівники краще знайомляться з проблемами ринку праці і працевлаштування, поглиблюються у структуру діяльності Державної служби зайнятості населення і досліджують технології соціальної роботи. Також студенти вчаться проводити дослідження з використанням індуктивного, дедуктивного, математичного та аналітичного методів, що допоможе краще сформулювати мету і завдання роботи [11, с. 8].

Поглиблюючись у наукову діяльність, студенти не лише краще розуміються в діяльності Державної служби зайнятості населення, але й вчаться дослідницькій роботі. Вміння визначати проблематику, актуальність дослідження, а також формувати зміст та висновки, знадобиться студенту під час практичної діяльності, а саме при вивченні ринку праці та вирішення питань

стосовно працевлаштування та перепідготовки фахівців. Саме проведення науково-практичної роботи у вільний від навчання час допомагає визначити рівень здібностей, знань та обдарованості студентів, які також покажуть вміння і навички, що засвоїли під час занять [8, с. 15].

Перед початком написання наукової роботи студентам спеціальності «231-Соціальна робота» необхідно:

1. Зазначити загальні аспекти. Як правило, перед написанням науково-дослідницької роботи необхідно визначити мету; проблематику; об'єкт та предмет дослідження; завдання; використані методи дослідження. Тема повинна бути обрана згідно змісту дисципліни, наприклад проблеми ринку праці, працевлаштування, особливостей роботи ДСЗН та порядок надання соціальних послуг. Зміст та назва роботи мають бути лаконічними, чіткими та розкривати повністю проблематику.

2. Побудувати структуру роботи. Вона має відповідати змісту та розташовуватися в певному порядку, а саме: титульний лист, зміст, актуальність дослідження, вступ, виклад основного матеріалу, висновки, перелік посилань, додатки та анотація (за необхідністю).

3. Перевірка роботи на правильність щодо оформлення. На успіх закінчення написання роботи також впливає правильність оформлення та відсутність помилок. Титульний лист, зміст та література повинні оформлюватися згідно установленим нормам та правилам, які подано у якості зразків ДСТУ. Також сам текст повинен містити правильні поля, шрифт, відступи та інші показники [11, с. 8 – 10].

Обрати актуальну тему та визначити проблематику допоможе викладач, саме тому, перед початком написанням, необхідно проконсультуватися з науковим керівником.

Як правило, основними поняттями та критеріями, які вивчають студенти та готують наукові роботи, є:

1. Відносини зайнятості в умовах ринку праці. Студенти вивчають, що таке зайнятість, як вони виникла та в чому її сутність, також розглядаються види і форми зайнятості, які

існують загалом у світі та в Україні. Ознайомившись з поняттям «зайнятість», студенти починають більш орієнтуватися з проблемами працевлаштування та методами вирішення таких явищ, як наприклад, безробіття.

2. Місце і роль ринку праці. Ринок праці є досить широким та актуальним поняттям, тому що на ньому власне кажучи, базується робота державних служб зайнятості та соціальна допомога, яка надається під час працевлаштування. Студенти вивчають, що таке ринок праці, яка його роль, навіщо він потрібен та що лежить в його основі. Також однією з особливостей дисципліни є те, що стан ринку праці вивчається на сучасному етапі, що дає змогу майбутнім соціальним працівникам зрозуміти проблематику, з якою в майбутньому необхідно працювати та вивчати.

3. Структура, функції і види ринку праці. В Україні ринок праці є однією з актуальних проблем у зв'язку з поширенням безробіття та економічної кризи внаслідок тіньової економіки, що виникла через нелегальну зайнятість. Саме тому, студенти повинні знати різновиди ринку праці, який може бути фіксований або тіньовий. Щоб вирішити цю проблему та поліпшити становище сучасного населення щодо працевлаштування, майбутні фахівці повинні знати усі теоретичні аспекти ринку праці, щоб знати, як подолати тіньову економіку та забезпечити громадянам робочі місця [1, с. 55].

4. Працездатне та непрацездатне населення. Перш ніж надавати соціальні послуги, студенти повинні знати, хто є клієнтами Державної служби зайнятості населення. Саме тому, вони знайомляться з поняттями працездатного та непрацездатного населення, адже тим, хто має змогу працювати, соціальні працівники допомагають працевлаштуватися згідно КЗоТ України. До непрацездатного населення відносяться особи, які мають вади зі здоров`ям або інші психофізичні та психологічні особливості. Соціальні працівники повинні також сприяти працевлаштуванню особі з інвалідністю, або призначати соціальні виплати при наявності певних документів та

підтверджень.

5. Поняття і сутність безробіття. Як вже зазначалося, безробіття є однією з ключових проблем сучасного населення України, саме тому студенти повинні знати його сутність, причини та види, що вирішити проблему. Майбутні соціальні працівники, знаючись в сутності безробіття, зможуть зрозуміти, яким чином вирішити проблему, та які методи та технології слід застосовувати під час практичної зайнятості [10, с. 22].

6. Діяльність базових центрів зайнятості. Особливості діяльності регіональних і базових центрів зайнятості обумовлені особливістю соціально-економічного стану кожного регіону, що також є необхідним для вивчення студентами. Знайомлячись з тим, які існують центри та яким чином вони працюють, під час професійної діяльності майбутні фахівці зможуть краще орієнтуватися та допомагати населенню під час працевлаштування. Також студенти вивчають законодавчу та правову базу, якими регулюються ДСЗН та центри зайнятості [6, с. 37].

7. Наукові основи професійної орієнтації. Вибір професії та професійна орієнтація – складна проблема життєдіяльності людини, результативність якої проявляється протягом усього життя. Студенти повинні знатися в професіях сучасності, також розумітися в підготовці та перепідготовці і застосовувати професіографію. Щоб допомогти особі налаштуватися на навчання і кваліфікаційну підготовку, соціальному працівнику необхідно спочатку провести діагностику та визначитися з відповідністю до будь-якої професії [3, с. 77].

8. Професіоналізація особистості спеціаліста. Студенти поглиблюються у вивчення професіоналізації особистості і знайомляться з сутністю таких понять, як підвищення кваліфікації та безперервна освіта. Також під час викладання лекцій студенти повинні зрозуміти, як здійснюється професіоналізація, за якими циклами та етапами [9, с. 49].

9. Перепідготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів. Тема перепідготовки та перекваліфікації особистості є однією з

важливих для соціального працівника, він повинен розуміти, як саме проходить цей процес, для кого він є необхідним і які має перспективи. Слід зазначити, що в Україні безробіття набуває масштабності, саме тому вивчаючи та досліджуючи цю тему, майбутній фахівець зможе допомогти клієнту працевлаштуватися після того, як він отримає нові навички та знання стосовно певної спеціальності.

10. Інститут підготовки кадрів ДСЗН України. Як вище зазначалося, щоб допомогти особистості пройти перепідготовку та працевлаштуватися, необхідно знати порядок проведення процедури та які існують види навчання. Також фахівець повинен розумітися в сучасному становищі ринку праці та знати, які спеціальності на сьогоднішній день є більш необхідними та актуальними.

11. Особливості соціальної роботи у сфері зайнятості. Студентам пропонується до вивчення та більш ретельного засвоєння технологій та методів роботи у ДСЗН. Зокрема, вони повинні знати законодавчу базу і як саме надається допомога щодо працевлаштування зайнятим та безробітні особам, які є клієнтами соціальної роботи. Також соціальні працівники знайомляться з уразливими групами населення, як наприклад особи з інвалідністю, які потребують матеріальної допомоги та працевлаштування згідно їх можливостям [7, с. 28].

12. Трудова міграція в сучасній Україні. Міграція українців закордон має давню історію, тим паче в Україні на сьогоднішній день це явище набуває глобальності, що зумовлює вивчення студентами цієї теми.

13. Соціальні механізми регулювання трудової міграції. Студенти вивчають більш детально, що таке міграція та яким чином соціальні служби можуть впливати на даний процес. Також вивчення теми передбачає засвоєння студентами роботу центрів зайнятості щодо трудової міграції.

14. Соціальна політика у сфері зайнятості населення. Майбутні соціальні працівники повинні знати, які інновації та законопроекти розробляє МСПУ стосовно ДСЗН. Також

необхідно знати, зо таке модель соціальної політики, та як вона впливає на центри зайнятості.

15. Державне соціальне страхування на випадок безробіття. Як правило, явище безробіття в Україні значно поширене, і громадяни, які втратили роботу з будь-яких причин, мають право на соціальну допомогу у вигляді виплат. Студенти повинні знати, яким чином призначається допомога, і як діє соціальне страхування на випадок безробіття.

16. Державні та територіальні програми зайнятості. Щоб покращити економічне становище України та знизити рівень безробіття, розробляються різні програми, які втілюються на державному та територіальному рівні. Студенти повинні знати принципи та систему програм, щоб більш орієнтуватися у діяльності центрів зайнятості населення [4, с. 78].

Слід зазначити, що теми є актуальними та повністю розкривають зміст дисципліни, також, окрім лекцій, студенти мають можливість додатково зайнятися науковою діяльністю з метою повного засвоєння та розуміння матеріалу. Майбутні соціальні працівники повинні знати основні поняття та явища, які стосуються сфери зайнятості, згодом до вивчення пропонується практичний аспект, тобто методики, технології та особливості соціальної роботи у сфері ДСЗН [2, с. 7; 12-15].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Дослідження методики викладання навчальної дисципліни «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» дає змогу зробити такі висновки:

1. По-перше, дисципліна має основні завдання, які спрямовані на успішне засвоєння навчального матеріалу студентами під час лекцій та практичних робіт. Також навчальний матеріал дисципліна поділяється на 2 модулі: перший передбачає вивчення теоретичних аспектів та понять, другий – особливості та технології соціальної роботи у Державній службі зайнятості населення. Це дає змогу студентам краще зрозуміти, які проблематики є актуальними, та як вирішувати актуальні питання, наприклад безробіття, трудову міграцію та інші.

2. По-друге, навчальний процес проводиться у різних формах, а саме: лекції, семінарські завдання та самостійні роботи. Під час лекції викладач пояснює матеріал за допомогою бесіди, дискусії, графічного зображення та аналітичного методу. Також акцентується увага на основних поняттях, викладач додатково пояснює сенс та генезис виникнення того чи іншого явища. На семінарських заняттях студенти готують доповіді та реферати, за допомогою чого додатково закріплюють знання теми. Також викладач оцінює саму відповідь та повноту розкриття даної проблеми чи питання. Під час самостійної роботи викладач оцінює відповіді студентів та додатково дає питання, які допоможуть зрозуміти, як було засвоєно навчальний матеріал. Під час самостійний робіт викладач робить висновки, який метод викладання краще застосовувати для повного засвоєння теми студентами спеціальності «231-Соціальна робота».

3. По-третє, окрім викладання навчальної дисципліни студенти мають можливість прийняти участь у наукових конференціях та написати роботу, що допоможе покращити бал, зрозуміти тему та навчитися дослідницькій діяльності. Написання наукової роботи дає змогу майбутнім соціальним працівникам вміти формувати мету, завдання і висновки досліджень, що знадобиться у професійній діяльності. Тему наукової роботи допоможе обрати викладач, який також пояснить як оформлювати роботу, та які літературні джерела знадобляться.

4. По-четверте, робота студента оцінюється по різним критеріям: враховується робота на семінарських та самостійний роботах, також до уваги приймаються результати модульних та контрольних робіт. Викладач протягом навчального семестру оцінює роботу студента, згодом формує бал, який також залежить від наукової діяльності.

На основі цього, можна сказати, що дисципліна «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» є необхідною для соціальних працівників, які планують працювати у Службі зайнятості населення України, тощо. Вивчаючи теми, зокрема теоретичний та практичний аспекти, студенти зможуть вміло

застосовувати технології та методи роботи у центрах зайнятості. Також займаючись науковою діяльністю, майбутні фахівці зможуть вирішувати актуальні проблеми, використовуючи вміння та навички під час професійної діяльності.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Зайнятість та ринок праці. К.: РВПС України НАН України, 2008. 200 с.

2. Конспект лекцій з дисципліни «Соціальна робота в сфері зайнятості населення» для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 231 «Соціальна робота» (для 1 семестру вивчення дисципліни) / Укл. В.В. Кузьмін. - Запоріжжя: ЗНТУ, 2021. 94 с.

3. Кузьмін, В., Тургенєва, А., & Демченко, І. (2020). Технології покращення надання соціальних послуг в Україні в сфері зайнятості / Social Work and Education. – Т. : Vector, 2020. – Vol. 7, No. 4. pp. 418-435. Режим доступу : http://journals.uran.ua/swe/article/view/2520-6230.20.4.2. DOI: 10.25128/2520-6230.20.4.2.(2020)

4. Оцінювання потреб клієнтів соціальних служб: методичні рекомендації для закладів та установ, що працюють із вразливими групами населення [Авт. кол.: Бондаренко Н.Б., Буднік О.В., Дума Л.П., та ін.: За ред. Сідєльнік Л.Л.]. - К.:ТОВ «ЛДЛ», 2007. 208с.

5. Робоча програма з дисципліни «Соціальна робота в сфері зайнятості населення» для студентів за напрямом підготовки 231 «Соціальна робота» (розробник: Кузьмін В.В., доцент кафедри соціальної роботи та психології) 2021 р. 14 с.

6. Соціальна робота в сучасному суспільстві : монографія/ В. П. Бех, М.П. Лукашевич, М. В. Туленков ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 601 с.

7. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : наук.-навч.-метод. посіб. для студ., магістрантів, асп. та спец. у галузі соц. роботи, соц. педагогіки авт.-укладач С. Я. Харченко.

Луганськ : Альма-матер, 2003. 198 с.

8. Соціальна робота у сфері зайнятості населення: навчальний посібник для студентів спеціальності соціальна робота [Текст] / за ред. В.В. Харабет, А.І. Андрющенко, В.М. Ніколаєвського. Маріуполь: Новий світ, 2012. 568 с.

9. Технологія профорієнтаційної роботи з безробітними, які тривалий час перебувають на обліку в державній службі зайнятості: Колективна монографія/ за заг. ред. Тарасюк С.О. К.: ІПК ДСЗУ, 2011. 312 с.

10. Технологія профорієнтаційної роботи з безробітними, які тривалий час перебувають на обліку в державній службі зайнятості: Колективна монографія/ за заг. ред. Тарасюк С.О. К.: ІПК ДСЗУ, 2011. 312 с.

11. Яковенко Т. В. Соціальна робота у сфері зайнятості : навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності «соціальна робота» / Т.В. Яковенко. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2012. 36 с.

12. Kuzmin, V., Kuzmina, M., Ivanchenko, A. Psychosocial life trajectories of orphaned individuals (resurvey) // Science and Education. 2017. No. 10. P. 95-100. DOI : https:// doi.org/10.24195/2414-4665-2017-10-12. (http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/3361, Web of Science)

13. Kuzmina, M., Karpenko, A., Tabunshchyk, G., Kuzmin, V., Karpenko, N., & Popovych, V. (2021). Career strategies approach for the digitalised world requirements doi:10.1007/978-3-030-68201-9_53 Retrieved from www.scopus.com;

14. Popovych, V., Hordienko, N., Kuzmin, V., Taran, V., & Pushchyna, I. (2020). SOCIAL WORK TECHNOLOGIES IN INCLUSIVE ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE. PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/ Egyptology, 17(3), 1458-1465

15. Zoska, Y. V., Scherbyna, V. M., Kuzmin, V. V., Stadnik, O. F., & Bondarenko, O. V. (2020). Career networking as a praxeological communicative practice of the XXI century in social theory. International Journal of Criminology and Sociology, 9, 3048-3056.

doi:10.6000/1929-4409.2020.09.371 (Іноземні науковометричні бази, Scopus)

Відомості про авторів

Балухтіна Олена Миколаївна – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».
Коло наукових інтересів – історія соціальної роботи, перспективи волонтерської діяльності в Україні, питання державної, громадської та церковної благодійності, вдосконалення системи дистанційного навчання в закладах вищої освіти України, надання соціальних послуг в громадах. Має близько 20 наукових публікацій.

Баршацька Галина Юріївна – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».

Коло наукових інтересів – вивчення нетрадиційних методів навчання як засобу професійного самовизначення особистості студента, соціально-економічні методи, технології підтримки населення та технології медико-соціальної роботи, молодь як соціальна спільнота та її соціалізація на виробництві. Співавтор 1 підручника, 2 монографій, 1 навчального посібника. Має приблизно 25 наукових публикацій.

Бородулькіна Тетяна Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка», практикуючий психолог.

Коло наукових інтересів Бородулькіної Т.О. кризова психологія та психологія травмуючих ситуацій; психологія травми та стресу; метафора в роботі психолога; психологія смислу; психосемантика; професійне становлення психологів; образ професії; професійні уявлення; методика викладання психології; психологія реклами; психологічне консультування; антропософська психотерапія. Автор 90 наукових та методичних праць, з яких 7 – у міжнародній наукометричній базі Web of Science.

Віхляєва Яна Євгенівна – старший викладач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».

Коло наукових інтересів – психологія особистості, психологія емоційного інтелекту, психологія залежностей, використання методів арт-терапії в практичній діяльності психолога. Є автором ряду тез доповідей.

Дударьов Віталій Валентинович – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».

Коло наукових інтересів – вивчення взаємовідносини політичної сфери життя суспільства з іншими сферами суспільного життя, політичних інститутів з іншими соціальними інститутами. Співавтор 2 монографій, автор більш 15 публікацій.

Кузьмін Віктор Володимирович – кандидат соціологічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».

Коло наукових інтересів Кузьміна В.В. пов’язане із дослідженням

життєвих практик членів специфічних соціальних груп з позиції їх адаптації і соціалізації, професіоналізації та побудови ними успішної кар'єрної стратегії в умовах сучасного українського суспільства; побудови соціальних технологій розвитку кар'єри студентів та випускників вищих навчальних закладів України; соціологічна рефлексія дорожнього руху в Україні; управління безпекою дорожнього руху, безпечна поведінка користувачів доріг; освітньо-наукове забезпечення попередження дорожньо-транспортного травматизму.
Автор 118 праць, з них 6 – у міжнародній науковометричних базах Web of Science та Scopus, 8 – колективні монографії, 33 – у наукових фахових виданнях з соціологічних, філософських, педагогічних, психологічних наук та соціальної роботи, 70 – тез доповідей. 3 – навчальні посібники, 18 методичних розробок.

Кузьміна Марія Олегівна – викладач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».
Коло наукових інтересів пов'язане із досдідженням соціально-професійної компетентності і кар'єри випускників закладів вищої освіти (на прикладі спеціальності «231 – Соціальна робота»); соціальної роботи з підвищення економічної активності незайнятого населення тощо.
Автор ряду публікацій у галузях соціальної психології, соціології, педагогіки, які розміщені у міжнародних наукометричних базах Web of Science, Scopus, Index Copernicus тощо.

Новак Тетяна Олександрівна – аспірант, викладач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».
Коло наукових інтересів – теоретичні основи соціальної роботи; соціально-управлінські практики як спосіб взаємодії та інноваційні показники в системі соціального управління; система менеджменту в соціальній роботі. Співавтор статей та ряду тез доповідей.

Попович Яна Максимівна – кандидат філософських наук, доцент, кафедри загальноправових та політичних наук Національного університету «Запорізька політехніка». Коло наукових інтересів – громадянське суспільство, методологія соціологічних досліджень, етнополітологія, управління соціальними процесами. Співавтор 1 підручника, 2 колективні монографії, має приблизно 40 наукових публикацій.

Попович Василь Михайлович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».
Коло наукових інтересів – модернізація духовної освіти в Україні: проблеми та можливість розвитку, ціннісні орієнтири в системі соціального обслуговування, компетентнісний підхід в сучасній освіті та шляхи її модернізації, впровадження інформаційних технологій в систему соціального обслуговування, перспективи цифрових технологій в сучасній освіті України. Співавтор підручника, трьох навчальних посібників, автор та співавтор ряду монографії, має близько 100 наукових публікацій.

Серга Тетяна Олексіївна – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка». Коло наукових інтересів – соціологія релігії, соціально-педагогічні та психологічні аспекти соціальної роботи, методи та технології соціальної роботи. Автор та співавтор навчально-методичних праць, співавтор двох монографій, має близько 60 наукових публікацій.

Смолякова Ліна Юріївна – аспірант, викладач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».
Коло наукових інтересів – вивчення впливів на формування соціальної ідентичності; архетипи національного менталітету та його соціально-психологічних проявів. Є співавтором статей визначеної проблематики. Автор ряду тез доповідей.

Стадник Альона Георгіївна – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».
Коло наукових інтересів пов'язане із дослідженням соціології громадської думки, соціологія масових комунікацій та галузевих соціологій.
Автор 58 праць, з них 4 – у міжнародній науковометричних базах Web of Science, 24 – у наукових фахових виданнях з соціологічних, психологічних наук та соціальної роботи, 19 – тез доповідей. 1 – навчальний посібник, 10 методичних розробок.

Таран Володимир Олександрович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка». Коло наукових інтересів – соціальна філософія, культурологія, філософія політики, управління соціальною роботою.
170 наукових праць, у тому числі трьох монографій, декількох підручників і навчальних посібників, навчально-методичних посібників, наукових статей у фахових виданнях тощо.

Турба Оксана Олексіївна – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка».
Коло наукових інтересів – соціальна психологія, сучасні соціологічні теорії, інноваційні технології в соціальній роботі, економічна соціологія, соціологія управління, проблематика міжособистісних взаємин та міжперсональної взаємодії. Співавтор 1 підручника, 1 монографії, має близько 75 наукових публікацій.

Щербина Сергій Степанович – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та психології Національного університету «Запорізька політехніка». Коло наукових інтересів – галузеві соціології (соціологія політики), соціальні технології, інновації в соціальній роботі. Співавтор 1 навчального посібника, 2 монографії, має близько 50 наукових публікацій.

Наукове видання

Балухтіна Олена Миколаївна
Баршацька Галина Юріївна
Бородулькіна Тетяна Олександрівна
Віхляєва Яна Євгеніївна
Дударьов Віталій Валентинович
Кузьмін Віктор Володимирович
Кузьміна Марія Олегівна
Новак Тетяна Олександрівна
Попович Василь Михайлович
Попович Яна Максимівна
Серга Тетяна Олексіївна
Смолякова Ліна Юріївна
Стаднік Альона Георгіївна
Таран Володимир Олександрович
Турба Оксана Олексіївна
Щербина Сергій Степанович

Теоретичні та практичні основи соціальної роботи

Том 3

Монографія

Комп'ютерний набір *Попович В.М.*
Верстка *Дяченко О.О.*

Підписано до друку 28.09.2022. Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 14,18.
Тираж 100 прим. Зам. № 755.

Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.